

якість кінцевого результату роботи, про статус організації та імідж в очах клієнтів і суспільній думці.

Список використаних джерел

1. Бутиліна О. В., Євдокимова І. А. Лояльність персоналу соціальної служби. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Випуск 77. 2020. С. 38 - 41. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2020.77.08>
2. Подофей С. О. Емоційний інтелект особистості й особливості його становлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія. Психологічні науки*. Випуск 1. 2019. С. 260 - 265. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-1-43>
3. Юринець З. В. Самоменеджмент : навч. посібник / З. В. Юринець, О. В. Макара. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 272 с.

Вахно В. Д.,

здобувач вищої освіти 3 курсу, гр.СР-181

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

Мекшун А. Д.,

кандидат педагогічних наук, ст. викладач, кафедри соціальної роботи

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ТИПИ НЕБЛАГОПОЛУЧНИХ РОДИН

Розуміння типів неблагополучних сімей та наслідків виховання дитини в подібній сім'ї є дуже важливим для сучасної соціальної роботи. Адже вихована в такій сім'ї дитина може перейняти поведінку у своїх батьків і, разом з тим, у своєму дорослому житті може вдатися до проявів девіантної поведінки, тобто такої поведінки, що буде становити загрозу для оточуючих.

Взагалі, у соціальній роботі прийнято вважати, що неблагополучна сім'я – це родина, яка внаслідок тих чи інших причин втратила свої виховні можливості і в подальшому знаходження дитини у такій родині, без зміни існуючих умов, може бути суто шкідливим для неї.

До неблагополучних сімей прийнято відносити:

– сім'ї, де батьки зловживають спиртними напоями, ведуть аморальний спосіб життя, не відповідають загальноприйнятим суспільним правилам (наприклад, припускаються різних видів правопорушень);

– сім'ї зі стійкими конфліктами у взаємостосунках між батьками та дітьми; де є нейрогенне становище (постійні сварки та скандали);

– сім'ї, де батьки байдуже ставляться до долі своєї дитини, нехтують її фізичним, психічним та матеріальним становищем;

– неповні сім'ї[1], [2];

Кожна неблагополучна сім'я має свою специфіку, свій характер сімейного неблагополуччя.

Щодо родин, де батьки зловживають речовинами, то проблема залежності батьків є досить поширеною серед таких родин. Сім'ї, де вона існує, вбирають в себе всі негативні якості неблагополучних сімей. Формування дитини в такій сім'ї спотворюється. Вона народжується слабкою, хворобливою, страждає на нервово-психічні захворювання, зростає без турботи, достойної опіки, не має найнеобхіднішого. Окрім того, такі батьки здатні до девіантної поведінки, в тому числі, по відношенню до власної дитини. Поведінка батьків відзначається підвищеною жорстокістю, особливо, коли вони знаходяться у стані алкогольного сп'яніння.

Так звані конфліктні, неврогенні сім'ї формуються під впливом стійких внутрішньосімейних конфліктів. Вони виникають внаслідок відсутності у взаємостосунках

між батьками взаєморозуміння, взаємодопомоги, щирості, морально-емоційної вихованості. В цих сім'ях панують грубість, чвари, взаємні погрози та образи. Проблеми виникають як результат суперечливих потреб подружжя, незгод та складних життєвих ситуацій, що призводять до накопичення проблем, і, як наслідок, виникає невдоволення батьків один до одного.

Особливості конфліктної сім'ї залежать від стадії її розвитку та особливостей індивідуальності, характеру і темпераменту кожного з батьків. На стадії взаємної адаптації формуються і шляхи виходу з конфлікту. Рівень сприйнятливості до конфліктної ситуації, установка особистості на її подолання скорочують або продовжують цей період [1].

Найбільш серйозними проблемами в таких сім'ях є те, що взаєностосунки між батьками не тільки позначаються на емоційній атмосфері сім'ї, а й можуть викликати нервово-психічні розлади, особливо у дітей. Дитина, яка виховується у такій родині, перебуває у стані постійної тривожності. Формуються такі негативні прояви характеру, як підвищена збудливість, страх, невпевненість у своїх силах. Відсутність позитивних емоцій в майбутньому компенсується їх пошуком у вуличних компаніях, бродяжництві, зверненні до алкоголю, наркотиків.

Особливе занепокоєння викликає неповна сім'я. В Україні зростає кількість розлучень. Це означає, що зростає і кількість дітей, які не отримують повноцінного виховання і матеріального забезпечення. При цьому, в неповній сім'ї не завжди зростають важковиховувані діти. Інколи їх навчання, поведінка в школі, ставлення до батьків та суспільства не викликають занепокоєння педагогів. Але все одно, відсутність одного з батьків не може не призвести до негативних наслідків для дитини і її подальшого майбутнього. Нестача уваги як з боку матері, так і з боку батька є дуже критичною для будь-якої дитини.

Неповними ж сім'ї стають з різних причин: розлучення подружжя або смерть одного з батьків, позбавлення одного з батьків батьківських прав, перебування в місцях позбавлення волі, дитина, що народжена поза шлюбом тощо. Негативно впливає на дитину розлучення батьків. Незалежно від причин припинення шлюбних відносин між батьками виховання дітей в таких сім'ях має ряд проблем, зокрема, проблеми побутового змісту, нестачі спілкування з дитиною (внаслідок завантаження іншими проблемами). Ці та інші складності неповної сім'ї знаходять відображення у стилі спілкування: втрачається врівноваженість, доброзичливість, заявляється роздратованість, байдужість, погіршується емоційна атмосфера в сім'ї. Нерідко, дитину виховує один з батьків, то у нього немає часу на виховання дитини, адже він повинен дбати про матеріальний стан, що говориться, «за двох», працюючи на важких роботах і перебуваючи постійно у напруженому, стресовому стані. Це призводить до погіршення емоційного стану, емоційної нестабільності, що потім неодмінно впливає на відношення батька або матері до дитини і до ситуації, що склалася, загалом [1].

Отже, до основних типів неблагополучних сімей належать родини, де батьки зловживають; проявляють девіантну поведінку, що порушує норми моралі; до неблагополучних родин відносяться також конфліктні родини та неповні сім'ї, де у вихованні дитини бере участь лише один з батьків. Дуже важливо зрозуміти кожен з типів неблагополучних сімей та знайти свій власний підхід до нього. Проте, часто для вирішення подібної проблеми соціальні працівники звертаються по допомогу до фахівців з інших галузей – педагогів, психологів та державних службовців, адже проблема неблагополучної сім'ї є надскладною, і включає в себе багато різноманітних складових. А тому і її вирішення є суто комплексним, і потребує системного підходу із використанням усіх можливостей не тільки соціальної роботи, а й з залученням фахівців інших галузей.

Список використаних джерел

1. Виховання дитини в сім'ї як соціально-педагогічне явище [Електронний ресурс] // pidru4niki.com – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/81757/pedagogika/vihovannya_ditini_simyi_sotsialno-pedagogichne_yavische.

2. Неблагополучна сім'я як соціально-педагогічне середовище [Електронний ресурс] // ЗОШ №2 – Режим доступу до ресурсу: <http://school2pogre.vn.ua/index.php/formy-vykhovnoi-roboty/302-neblahopoluchna-sim-ia-iak-sotsialno-pedahohichne-seredovyshe>.

Віхляєва Я. Є.,

старший викладач кафедри соціальної роботи та психології
Національний університет «Запорізька політехніка» (м. Запоріжжя, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Основною метою арт-терапії в процесі здійснення соціальної роботи є гармонізація внутрішнього стану клієнта, відновлення його здібності знаходити оптимальні шляхи виходу з критичних ситуацій, продовження життя в стані рівноваги.

Основні методи арт-терапії, які можуть використовуватися в соціальній роботі, зокрема в індивідуальному, груповому та сімейному консультуванні.

1. Ізотерапія. Ізотерапія дозволяє клієнтові відчувати й зрозуміти себе, виразити свої думки та почуття, звільнитися від негативних переживань. Цей метод є не лише відображенням у свідомості клієнтів оточуючої та соціальної дійсності, але і її моделювання. Зазначений метод можна використовувати з різними категоріями клієнтів, особливої актуальності він набуває в роботі з дітьми, оскільки малювання сприяє узгодженню міжпівкульових взаємозв'язків, активізації конкретно-образного мислення, пов'язаного з роботою правої півкулі й абстрактно-логічного, за яке відповідає ліва півкуля.

Основні функції ізотерапії: дослідження почуттів, ідей, явищ, подій, розвитку навичок міжособистісної взаємодії, формування адекватної самооцінки та впевненості в собі.

2. Мандалотерапія. Мандалотерапія є однією з технік ізотерапії, що полягає у створенні циркулярних композицій – мандал. Поняття «мандала» має санскритське походження і означає «магічне коло». Створюючи мандалу, клієнт підсвідомо створює символ власної особистості, який допомагає йому зрозуміти себе, чого він вартий, допомагає звільнитися від почуття напруженості, досягти своєї цільності.

Основні функції мандалотерапії: допомагає клієнтові стимулювати основні джерела енергії, що знаходяться на глибинних пластах розуму, здійснювати процеси саморегуляції, встановити зв'язок із самим собою.

3. Казкотерапія. Казкотерапія – це метод арт-терапії, який використовує казкову форму для інтеграції особистості, розвитку творчих здібностей, розширення свідомості, удосконалення способів взаємодії з оточуючим світом. Концепція цього методу заснована на ідеї цінності метафори як носія інформації.

Основні функції казкотерапії: викликають інтенсивний емоційний резонанс, а їх образи звертаються одночасно до двох психічних рівнів – свідомості і підсвідомості, що створює особливі можливості в процесі комунікації; вони є платформою для формування «морального імунітету» (здатність особистості до протистояння негативним впливам духовного, ментального та емоційного характеру, що надходять із соціуму) і підтримки «іммунної пам'яті»; повертають клієнта в стан цілісного сприйняття світу; активізують творчий потенціал, передають знання про світ і людські взаємовідносини.

4. Музикотерапія. Музикотерапія – це контрольований процес використання звуків та музики; діяльність, яка містить відтворення, фантазування, імпровізацію за допомогою людського голосу та вибраних музичних інструментів чи прослуховування спеціально підібраних музичних творів.

Основні функції музикотерапії: подолати психологічний захист – заспокоїти чи навпаки активізувати, налаштувати; допомагає розвинути комунікативні та творчі можливості клієнта, пережити катарсис; підвищують самооцінку на основі самоактуалізації;